

СУРМАЧ

ОРГАН

ОБ'ЄДНАННЯ БУВШИХ ВОЯКІВ УКРАЇНЦІВ
У ВЕЛИКІЙ БРІТАНІЇ

Лондон

Квітень-Травень

1961

«СУРМАЧ»

**Журнал Об'єднання бувших Вояків Українців
у Великій Британії**

**Association of Ukrainian Former Combatants
in Great Britain**

**49, Linden Gardens,
Notting Hill Gate,
London, W. 2.**

Редагує: Редакційна Колегія

З М І С Т

СУРМАЧ	Стор.
1. »ГЕРОЇЗМ«	1
2. Теодор Курпіта »ЛЬВІВ«	2
3. Ксенон »СХІД І ЗАХІД«	3
4. В. Томків »ОСТАННЯ АТАКА«	6
5. »ВІЙСЬКОВА ХРОНІКА	10
6. ІЗ ШЕВЧЕНКІВСЬКОЇ АКАДЕМІЇ В ЛОНДОНІ	11
7. Raymont L. Garthoff »SOVIET STRATEGY IN THE NU- CLEAR AGE« (огляд)	13
8. І. Ф. СОВОРНИЦЬКИЙ БОРЩ — (Замість рецензії)	15
»Оса«:	
»ОСА« — ЧОМУ ТИ НЕ ВИЙШЛА	18
9. Юхим »ВІД РЕДЕКЦІЇ »ОСИ«	19
10. Г. В. »З ЖИТТЯ В МОДЕРНІЙ ДОБІ	20
11. »ЗІ СТАРОГО ГНІЗДА«	21
12. Г. Джордж »ЛИСТ З АМЕРИКИ«	22

СУРМАЧ

Об'єднання бувших Вояків Українців у Великій Британії

Рік 7

КВІТЕНЬ-ТРАВЕНЬ,

1961 Ч. 1 (16)

Г Е Р О Ї З М

»Між людьми нема більше морального ділання, як верховодство і послух. Горе тому, що домагається послуху, коли послух йому не належить; горе тому, хто не хоче слухати, коли повинен слухати«.

Тома Карляй

У всіх народів усе, що геройське, має якийсь зв'язок з Богом. Є споконвічна глибока віра народів в те, що їх герої або прямо походили від Бога, або своїми ділами і всім своїм життям підносились до Бога. Від цього й походить віра старих найбільших народів Африки й Азії в те, що основники їх держав — це сили бога сонця або неба. Все, що справді геройське, задержує свій внутрішній зв'язок з Богом.

Як відомо, Французьку революцію підготували і перевели переважно атеїсти. Тому в її описах зустрічаються сцени точнісінько такі самі, як і в большевицькій революції. Чи французький нарід уважав тих провідників за героїв? Ні, він тих усіх провідників вирізав разом з їх родинами.

Від найдавніших часів народи вірили, що в тяжких хвилинах їх герої прийдуть їм з поміччю. Приміром, в тяжкі години бою атенського війська з велетенською перевагою персів під Маратоном, бачили атенці появу свого легендарного героя Тезея, того силача, що за старовинним повір'ям очистив Грецію від різних потвор і при допомозі Аріядни вбив мінотавра на Креті. І тоді на маратонських полях, коли страшна перевага персів ось-ось мала задушити невелику грецьку силу, привидівся грекам їх давній герой, що спішив їм на поміч. Вони, як шалені, кинулись до бою і виграли його.

Культ героїзму перенісся зі старинної доби до нової доби. Першим, який підніс цю проблему, був Тома Карляй, який 120 років тому розпочав свої виклади про героїв у Лондоні. Він ніколи не мав ніякого уряду у Великій Британії, не був властиво ні філософом, ні фаховим істориком, хоч деякі його так називають. Гете пише про нього, що Карляй це »моральна могутність першої ваги«.

За що його так учені шанували, коли він сам не був ученим? Він постановив збагнути корінь і ядро зв'язку між людьми, саму суть дисципліни, найбільшу загадку: хто повинен наказувати, а хто повинен слухати. Не в тому річ наскільки він мав рацію, а в тому, що він від часів упадку старогрецької держави перший раз основно і виразно в Європі поставив цю справу і спробував на неї дати відповідь.

Зараз бачимо, що всі народи, великі чи малі, будують пам'ятники своїм героям, полководцям та визначним людям. Коли приглянемось країні, в якій живемо, то помітимо, що по всіх містах на визначних площах побудовані величаві пам'ятники. Чи це роблять для прикраси площі? Ні. Вони побудовані для молодого покоління, щоб воно ніколи не забувало своїх героїв й наслідувало, бо ж вони своє життя посвятили не для своїх інтересів, а для цілої нації. Наші князі, ідучи в похід, заявляли »Іду на вас«, а гаслом молодого покоління було »згинеш — а не зрадиш«.

Впродовж цілої нашої історії ми дали величезні жертви і »Побачивши на різних місцях багато людських кісток, сухих і голих, що мають тільки одно небо за покров, мусимо запитати себе в душі: хто вони такі?«

Самійло Величко

В 1780 році в Парижі появилася велика французька книга, в якій автор її Шерер так пише між іншим про Україну:

»З української історії довідуємося, якто батьки передавали синам у спадщині горде почуття незалежності і з гаслом смерть або перемога, залишали їм, як одинокое майно — шаблю«.

В часі воєн Хмельницького ми дали докази великого геройства, що підкреслюють навіть польські історики. Були випадки, що козаки добровільно потрапляли в польський полон, щоб там, на страшних муках, подати фальшиві вістки про пляни і силу українського війська. Нарід наш оспівав наших героїв і, розказуючи про їх подвиги, виховував молоде покоління, яке в свою чергу передавало далі в спадщину. Якщоб не та спадщина, не було б Крутів, Базару і інших героїзмів українського народу.

Тому нічого дивного, що за прадавнім звичаєм козаки закликали молодих вояків такими словами:

»Хто хоче, щоби його за віру Христову на паль вбивали, четвертували, впели в колесо, стяли і жакливо мучили, хто хоче горло для Христа святого віддати, хто цієї смерти не боїться — нехай іде з нами!«.

Теодор Курпіта

Л Ь В І В

Чужі ліси, чужі діброви,
Чужі під сонцем журавлі...
Привіт тобі, мій львиний Львово,
Столице, серця і землі!

Ти зміст надій, ти перла карти,
Ти рейд копит, і путь коліс...
Угорі Юр стоїть на варті
Внизу Богдан і Кривоніс...

Ти місто мрій, ти жовтосиній,
Ти знак, і поклик і рушій...
Ні Ян, ні Ніцше, ані Ленін
Тебе не вирвуть нам з душі!

Хой морщить день од жаху брови,
Хай Ринком знов спливає кров —
Ти Львовом був і будеш Львовом —
Чи Львув, чи Лемберг ти, чи Львов!

ОЦИМ ДІЛИДОСЯ СУМНОЮ ВІСТКОЮ, ЩО ДНЯ 13 БЕРЕЗНЯ,
1961 Р. В НЬЮ-ЙОРКУ, ЗДА, ПОМЕР НА УДАР СЕРЦЯ

СЛ. ПАМ'ЯТІ ПОЛКОВНИК

РОМАН ДОЛИНСЬКИЙ

СТАРШИНА УГА, ТА І УД УНА. ПОКІЙНИЙ БУВ ОСНОВНОПО-
ЛОЖНИКОМ ОБВУ.

ХАЙ ЧУЖА ЗЕМЛЯ БУДА ЙОМУ ПЕРОМ

ГОЛОВНА УПРАВА ОБВУ

ХВИЛІ І ВІДБІЙ

Конфлікт між Сходом і Заходом, що в наших часах дійшов до небувалої натуги, триває вже від початків історії.

Географічно Сходом називаємо великий континентальний масив — Азію. Мала Азія стикається з Африкою на Суєзі, з Європою — на Гелеспонті. Континентальна Азія звужується між Каспійським і Льодовим морями. Напір азійських племен на Європу йшов через цю «браму народів», через територію України. Греція блокувала Дарданелі, а Єгипет — Суєз. У тій полосі схрещувались мечі цивілізації, культури й релігії. На ній лежить найбільше побойовищ, на яких рішалася доля Європи. Ціла територія України засіяна курганами, свідками побойовищ ще з передісторичних часів. Історія давньої України — то боротьба з навалами зі Сходу, що дає нам право звати її передмур'ям Європи.

Праве крило того передмур'я становила Греція. Її географічне положення було багато щасливіше, як положення України. Оточена морем і горами від півночі — вона зуміла витворити високу культуру й цивілізацію в тому часі, коли решта світу перебувала ще в стані варварства. В літературі й мистецтві Греція досягнула небувалих висот. Нинішня європейська культура розвинулась з того грецького кореня.

Спадщина старинної Греції

Модерна наукова термінологія не може обійтися без грецьких висловів. Пишучи кирилицею чи латинкою, — ми користуємось основою грецьких букв. Атомна теорія була основана грецькими мислителями. Грецькі театри, школи, університети, твердині, святині є взором дотепер. Знайдено доми ще з передісторичних часів, санітарні влаштування яких були не гірші модерного стандарту. Це вказує на те, як дуже було розвинене у греків почуття чистоти й порядку. Ідеал здоров'я, юності й краси знайшов прекрасний вислів в Олімпійських Ігрищах. Атлетика в греків ста-

новила частину релігійного культу. Гармонійний розвиток м'язів і інтелекту лежав в основі виховної системи. Творчий дух, спосібність до абстрактного думання, ідеалізм, героїзм — ці прикмети старинних греків подивляє більшість людства, як найціннішу спадщину.

А ось ще одна важлива прикмета старинних греків: це добра звичка утримувати свої думки й почування на папірусі, на глині, камені, в золоті. Залишилися, отже, не тільки будівлі, але й статуї, прикраси, бібліотеки. Вся ця спадщина насичена високим мистецтвом і красою, сьогодні становить матеріал для дослідів археолога, історика, політика, стратега, філософа, митця.

Якщо ми подивляємо мистецькі й інтелектуальні досягнення грецького духа, то не можемо поминути воєнних подвигів греків. Це греки здержали велетенську навалу персів під Маратоном і під Саламіс, це вони під проводом Александра Великого досягли Паміру й Інду.

Мілітарна велич Греції

Мілітарна потуга Греції лежить не так у самих воєнних діях, як у героїзмі, посвяті й хоробрості її воїв. Вони вигравали битви з ворогом не чисельною над ним перевагою, але перевагою кращої дисципліни, вищої стратегії, досконалішого озброєння.

Коли говоримо про греків і про Грецію, треба зазначити, що старинна Греція ніколи не становила політичної цілості. Греки називали себе гелленами, дорійцями, ахайцями, йонцями і об'єднувалися в міста-держави, між якими найголовнішими були Спарта й Ацени.

Історія Греції — це суперництво між Спартою й Аценою за провідну роль в гелленському світі. В Спарті переважав північний, дорійський елемент, в Аценох — південний, ахайський. Спарта — вимуштрована, впорядкована, сувора. Ацени — вільні, шумні, блискучі. Із сотні різних політичних устроїв Спарта витворила найбільш стійкі політичні

умовини. Місто Спарта не мало жадних оборонних укріплень. То був воєнний табір, боронений груддю воїна, а не муром. Ця обставина примусила Спарту тримати регулярну армію, шукати союзників через альянс або підбій. Поступово Спарта розширювала свої посілості і вкінці здобула гегемонію над більшістю держав-міст включно з Атенами. Таким чином Спарта стала імперією з заморськими колоніями. Вона була адміністративним центром, а Ацени — інтелектуальним і мистецьким. Назовні вони себе доповнювали. Спарта мала добру сухопутну армію, Ацени — морську флоту. За поміччю зовнішньої торгівлі Ацени нагромаджували великі багатства, а суворі звичаї спартан відкидали всякий непотрібний люксус, навіть монети били з заліза.

Спартанське виховання

Спартанець був у карбах тієї залізної системи вже від колиски. Євгенічна комісія обслідувала немовлят. Матері виховували дітей на засадах наукових метод. Семилітніх хлопчиків організували у відділи. Вони вчилися письма, музики й муштри. Вільний час проводили на забавах і грах. Уже в тому часі вибрано обдарених провідницьким хистом хлопців та віддавано їм команду над відділами своїх ровесників (однолітків). Над кожним відділом мав нагляд ще й фаховий виховник, який учив етики. Навчання проводилось методом коротких запитів й відповідей, звідси походить назва: ляконічна відповідь. Спартанець не займався мистецтвом, ремеслом, торгівлею. Ці звання залишено геліотам-невільникам. Спартанець вправлявся у воєнному ремеслі.

Характер Спартанця

Ця залізна система вирізьбила поставу короля Леоніда й трьохсот Спартанців, як приклад героїзму на всі часи. Під Термопіями Перси прямо остовпіли з дива, коли побачили, що горстка спартанців не затремтіла на вид певної смерті, але, заспівавши пеан, рушила в бій. Відступ або втеча з поля бою були цілковито незаними поняттями. Спартанець був завжди хоробрий, патріотичний, лицарський. Перемігши, він не переслідував ворога, не вбивав від-

ступаючого з бою, не нищив здобутого міста. Це було не по-лицарському, тобто не по-спартанському. В боротьбі з Атенами вони не раз пощадили це місто. То були Перси, що спалили Ацени. Як прийшло до того, подивімся в історію, що вона нам розкаже.

Перські війни

В шостому столітті перед Христом Перси підбили цілу Малу Азію. Впали грецькі колонії на побережжі Егейського моря. Вони мали підбити решту тоді знаного світу, тільки Греція стояла на перешкоді цьому на другій стороні вузького моря. В Аценах появилися втікачі, між ними Мільтіад, який мав посілості в Геліполі. Він добре знав перський спосіб воювання, тому аценці вибрали його своїм вождем. Було б помилково думати, що перси воювали силою напору орди. Перські виправи були ведені згідно виробленого стратегічного плану. Перський король Дарій, закріпивши свою імперію всередині (а вона сягала на сході до Аральського озера, Гінду-Кун і Інду), рушив на захід. У 512 р. перед Христом він переступив Босфор та просунувся аж до Дунаю і так загрозив життєвим інтересам Греції.

Торговельні посілості греків над Чорним морем

Торговельні грецькі колонії були тоді в повному розквіті. Це не були посілості колоніального типу і політично вони не належали до Греції. Ці грецькі міста й посілості мусіли платити місцевим князям данину найму — чинш. Ціла економія Греції була наставлена на імпорт збіжжя, шкір, вовни та інших продуктів із тих посілостей. У лимані Дніпра розвинулося місто Ольбія — найбільший осередок торгівлі збіжжям. Перенаселена Греція була нездідна прожити населення продуктами власної землі. Сама Атика спроваджувала 963.000 гарців пшениці річно з чорноземної комори. Крім того, гирла рік Дністра, Дніпра й Дону були кінцівками торговельних шляхів, що існували ще з передісторичних часів. Вздовж Дністра й Висли йшов янтарний шлях. Другий шлях ішов Дніпром і Двиною до Балтики. На Дону було місто Танаїс, на шляху, що провадив з теперішнього Києва

в глибину Азії. Його звали шовковим шляхом. Тут привозили караванами орієнтальні тканини, жемчуги, тиміани тощо. В тому часі територія України не була пустарем. Уже тоді стала вона предметом суперництва між Сходом і Заходом. Яка була б доля Європи, якщо б у тому переломовому часі Україна була попала в сферу впливів Сходу — невідомо. Історія не визнає припущень, історія допускає факти. Факт є, що доля Європи рішилась на побойовищах Греції.

Дальший хід воєн переноситься на грецький терен. Дарій завернув з Дунаю зі стратегічних причин. Похід в глибину Європи був неможливий без ліквідації мілітарної загрози з боку Греції. Атенці провадили пропаганду свободи серед греків, поневолених персами в Малій Азії. Вони дали активну допомогу в повстанні Сардес.

В 490 році перед народженням Христа Дарій вислав виправу проти Атен. Він мав намір зв'язати атенців більшою силою подальше від міста, а міжтим узяти місто раптовою диверсією від моря. Плян не вдався. Атенці зіпхнули персів під Маратоном у море і скорим маршем поспішили на поміч безборонному місту. То був тріумф Мільтіяда й атенського Гопліта. Слїдувала війна нервів та приготування обох сторін. По смерті Дарія, Ксеркс перебрав імперію і запланував новий похід на захід. Він підготував найбільший в історії старинного світу сухопутний похід та морську виправу. Понад Дарданельською протокою побудовано велетенський міст, через Атенський півострів прокопано канал для кораблів. 480 р. до Христа Ксеркс вирушив в супроводі величезної армії. в склад якої входили контингенти зі Судану та з Індії. Мобілізовано цілий Схід. Історик оповідає, як та маса людей і коней випивала в поході до суха

річки, як смішно мала була горстка греків в порівнянні з тою навалою. До того ж не всі греки стали до боротьби. Північні міста піддалися на перший заклик. Увесь тягар боротьби ліг на спартанців і атенців. Спартанський плян був боронити Пелопонез на Коринтійському просмику. Погляд на карту вказує, що то був розсудливий плян, але вимагав залишення цілої північної частини Греції. Фокійці, однак, хотіли боронити свою територію. Тому король Леонід був висланий, щоб ставити здержувальний опір у гірських проваллях. Його оточили в Термопілях і там він поляг враз із трьома сотнями спартанців.

Тепер орда рушила нестримно на Атени. Але тут стрінула Ксеркса несподіванка. Атенці евакуювались на острів Саламіс. Ксеркс дав доручення фльоті викінчити атенців. Вив'язалась у вузівитим розгромом перської фльоти. Так сповнилось пророцтво, що атенців урятують дерев'яні мури. На ділі, то був тріумф стратегії Темістокля. Втративши фльоту, Ксеркс з наближенням зими мусів змінити плян остаточного знищення Греції. Частину армії він зужив для забезпечення своєї довгої лінії постачання, а друга частина армії була призначена для блокади Дарданелів й перешкодження грецькій фльоті у вільному рухові в Чорне море й назад.

Весною 479 р. перси відновили офензивні дії. Тим разом спартанці не залишились в обороні істму, а виступили на рівнину. Найбільшу битву зведено під Платеєю. Вона закінчилась повним розгромом і соромною втечею орди. То був тріумф грецького воєнного духа над варварським наїзником.

Хвиля перського наїзду заломилась на довгий час. Щойно Александер Великий пішов проти хвилі і здержав напір Сходу на 1000 років.

---

3 КНИГИ МУДРОСТИ

Одні люди можуть бути бідніші, другі багатші, але людина не може бути ніколи душевно бідною, коли має очі, що бачать, вуха що чують, і серце, що розуміє приятеля в біді.

*

Воля це не є дарунок від Бога, але тяжко запрацьоване досягнення з Божою поміччю.

ОСТАННЯ АТАКА

(Фрагмент з фільму)

Окопи оборонців пробігали в трьох паралельних лініях. Перед ними була безладно розіпнята мережа колючого дроту. В окопах — кількадесят вояків королівської армії (це й все, що залишилося з цілого полку) — неначе зазмерли в бойовому поготівлі, напружуючи до болю зір у напрямі поблизького лісу. Їх вибруджені до невпізнання обличчя і лахміття, що було колись уніформами, зливалися в одне з тереном. Це створювало уяву, що в усіх трьох оборонних лініях окопів не було живої душі.

Та й ліс по противній стороні, в тінях якого причаївся десь ворог, мовчав, як смерть. Не ворухилося навіть листя на деревах.

Ця нестерпна тиша продовжувалася, здавалося, в безконечність. Та й чи справді була це тиша? Чи не була це тиша перед бурею? Вояки, як по одній, так і по другій стороні, запитували себе: І що ж ворог пічне тепер?

Ця настирливо-вперта думка своєю таємничістю, своєю нерозгаданістю, тероризувала уми, розсаджувала голови, вертіла сверлом мозки, гупала, неначе молотом, в черепи.

— Чого ж вони ще ждуть? — думали оборонці. — Чому не виходять з лісу і... нехай це все раз скінчиться?

— Чи не готуються вони до несподіваного протинаступу? — питали себе їх противники. — Тепер вони нас викінчили б голими руками!

Очевидно, що таке питання було б безглуздом. Та й можна сумніватися чи й серед оборонців (за винятком одного старшини), був хоч один, спроможний про щонебудь думати в ті хвилини...

Ситуація була дійсно безнадійна. У висліді несподівано-наглої офензиви переважаючих сил ворога, — фронт був прорваний і англійців відкинено далеко взад. Тільки один полк не мав ніякої можливості до відступу. Ззаду їх, а в додатку справа і зліва був багnistий ґрунт. Їм залишався тільки один вихід:

боронитися і якнайдовше витривати. Та ось прийшов цьому край... Обстріл важкою зброєю і безперервні атаки ворога чергувалися вже кілька днів. Голод і виснаження через брак будь-якого відпочинку відібрав їм навіть можливість думати. Тільки підсвідомо ще існував інстинкт самозбереження. Це інстинкт, що, мабуть, одинокий, вдержував їх на ногах. Це інстинкт, що постійно нагадував їм жорстокий закон війни: Вбий, або... будь вбитим! Труп, що лежав навколо, тільки цей інстинкт загострювали.

Але й противник був знеможений, хоч кількістю був силою понад тисячу. Та його командування було свідоме грізної небезпеки — присутності ворога в своєму заплілю. Тому наказом дня було: знищити ворога за всяку ціну!

Тишу перервав нагло свист важкого стрільна, що пролетіло понад головами оборонців. Воно врилося в багnistе за останнім окопом і глухо експлюдувало. В той сам час десь на поблизькому дереві зацвірінкала голосно пташка.

Обидва звуки мали в собі якийсь глибоко-вимовний символізм: війна і... мир. Важко було повірити власному слухові. Як могла вона вдержатися тут, в цій какофонії невгаваючої стрілянини, пекельного грому вибухів і експлозій, крику наступаючих і вереску конаючих, — що тривала донедавна? Вже саме її існування було джерелом безмежного подиву. Але — спів? Чому ж не відлетіла вона, ця пташка, десь далеко, туди, де є безпечно? — питали себе вояки. Хто б з них, будучи на її місці і маючи крильця, не полетів би ген, якнайдалше від цього місця, де розшалілося саме пекло?

Та ось... буйним мріям фантастів (якщо такі були...) прийшла на зміну жахлива дійсність: цей одинокий гарматний вистріл ворога мусів бути умовленим сигналом до атаки. Немов зелена

стіна вийшли лави противника. Полискувала зброя, мов ліс, наїжена багнетами... Поновна і остання атака. Дудніла земля під тягарем сотень кованих чобіт. До вух оборонців доносилися незрозумілі вигуки і накликування старшин німецькою мовою. Ось вони... мов на команду нагнулися в три погібелі; біжать... упали... підносяться... добігають до перших засіків колючого дроту, перескакують їх, добігають до других і ось... вже нема поважних перешкод. З диким вереском впадають вони в перші окопи мовчазних оборонців. Скільки втіхи, скільки радісних окликів! Противник утік, евакуювався з власних окопів, яких так довго і вперто боронив! І вони здобули їх! Без ніякої втрати, без одного стрілу з боку ворога! Як бажали вони, відпочиваючи по таких важких зусиллях, щоб це сталося під час будь якої з їх попередніх атак учора. А їх стільки тоді на марно впало!

Та вони були свідомі того, що їх зусиллям не кінець. Вони мусіли здобути ще другу і третю лінії, поки матимуть відпочинок. Та з цього можна було сміятися. Ворог мусів утекти. І в тих останніх окопах його не було — бо ж віддати перші оборонні лінії, було б для них самогубством.

І тоді почалося пекло.

Земля затряслася від жакливих вибухів і нагло ціла перша лінія окопів загорілася вогнем від одного кінця до другого. Що 15 метрів експлуодували, залишені там оборонцями, вогневі бомби, викидаючи зі себе навколо горючий плин на щойно прибулих там вояків. Бухало полум'я, горіла сама земля. Повітря наповнилося божевільними криками конаючих. То тут, то там, вискакували ще деякі, палаючи, мов смолоскипи. Та з другої лінії їх брало тепер на ціль, не марнуючи ні одної кулі. Вони вилітали, мов спасіння, щоб закінчити агонію мук кожного, хто появлявся на тлі вогненного інферно.

* * *

Факт, що вони були переможцями, для виснажених англійців не справляв радості. Вже в самій дії операція ця була жакливою, а в результаті зв'язкою і потворною. І на їх обличчях зарисувалося моральне пригноблення. Та це була війна...

Коли вогні погасли, оборонці подалися вперед. В деяких секторах фронтової лінії горіло й досі; насамперед ці вогні погашено, а тоді приступлено до найгіршого: очищення окопів від погорілих ворожих трупів.

В кілька годин пізніше, коли зайшло сонце, десь з глибини лісу донеслися звуки, які сильно занепокоїли оборонців. В тишині вечора не можна було не розрізнити співу, що тепер звучав з кількох різних сторін. Чимраз частіші були також вигуки, що мали в собі якусь безмежну радість.

— Що за причина такої втіхи ворога? — дивувалися оборонці. І то по таких фатальних втратах! Чи не прибули противникові нові, свіжі сили? А їхнім завданням буде, очевидно, вигубити їх усіх до одного...

Виснажені до краю, зайняли оборонці бойові становища, дожидаючи найгіршого. На засіяне зорями небо, вийшов тепер місяць і багатьох огорнула туга: як важко було б умирати (можливо ще й у муках...) в таку чудову ніч.

Звуки наближалися і зненацька з лісу вийшло кілька постатей. В світлі місяця вони танцювали, мов п'яні, вигукували щось незрозуміле.

Оборонці зацікавилися, задивившись на таке небувале диво. Та тут упав наказ їхнього старшини: «Відкрити вогонь!» Дві постаті впало, поки танцюристи допленталися до темряви лісу.

Та через певний час з'явилося трьох вояків знову. Середній з них вимахував енергійно довгою тичкою на якій був завішений білий прапор. Він вигукував щосили по англійськи: «Не стріляйте! Не стріляйте!»

В час, коли наближалися парламентаристи, в окопах ішла спекуляція. Більшість твердила, що ворог (це вже вдесяте!) пропонуватиме — здатися.

Тим часом парламентаристи підійшли вже аж так близько, що можна було розрізнити навіть риси їх невідомих облич. Кожне було розсміяне.

— «Вже по всьому!» — вигукнув один з них.

— «Війна скінчилася!» — додав другий вояк.

Німецький старшина, що тримав білий прапор, підійшов тепер до самого краю окопу.

— «Сьогодні, по полудні підписано мир і війні КІНЕЦЬ!» — промовив він до англійського старшини, що з тінню недовір'я виричався на нього, зчудований.

Запанувала мертва тиша. Сильвети трьох мужчин темніли на тлі погідного неба.

— Ми думали, що ви знали про це після нашої останньої атаки!

Старшина оборонців похитав сумно головою, заперечуючи.

— Ми втратили всякий контакт. Через останні дні ми не тільки, що були відтіяті від своїх частин а й від решти цілого світу, — промовив він.

Кинувши свій прапор а за ним і зброю, недавній противник всміхнувся і, простягаючи дружньо руку, сказав: «Чи дозволите нам зійти тепер до вас, kamerad?»

Англійський старшина глянув навколо себе. Біля нього товпилися кілька-десять його людей — рештки з цілого полку. На їх обличчях розмалювалася невидана радість. Декому блищали в очах сльози. Тільки один момент ще глядів він на них а тоді, засалютувавши, простягнув і свою руку, — сказавши у відповідь:

— «Але ж прошу, my friend, прошу!»

Так закінчилася перша світова війна в одному секторі західного фронту.

Молоді Сумівки вітають Мера міста Брадфорду перед Концертом З'їзду Вояцтва в Брадфордї

Студентка — скрипачка С. Мудра на З'їзді
ОбВУ в Брадфорді

Фрагмент з конкурсу краси на З'їзді вояцтва
в Брадфорді

Відділ ОбВУ у Тодморден на З'їзді в Брадфорді

Ген. Крат любив кожного вояка називати козаком.

В таборовому шпиталі, сидючи над берегом річки, він скрикнув: «Козаче, принеси мені мою шапку з шатра!»

Дивізійник: «Я не козак, я є ротенфюрер, пане генерале!»

Ген. Крат: «Щойно тільки три дні на еміграції, а вже перевернувся в турка, чи як тебе там звуть».

*

Один зі старшин: «Грицьку, зорганізуй скоро шапку, чуєш!?»

Грицько: «Зрозуміло, пане хорунжий!» А тоді сам до себе: «Пізнати, що той старшина з Дивізії»...

*

Американський вояк: «Шкода, що тільки раз можна вмерти за свою батьківщину».

Червоноармієць: «Мені і той одинокий раз шкода вмирати за комісарів, що ховаються позаду порядних салдатів».

Жид: «Комісарі? Це, мабуть, наші люди, бо знають, що в першій лінії стріляють».

*

Шведський король Карло XII диктував раз своєму секретареві листа. Та враз у шатро, під яким вони писали, впало артилерійське стрільно і вибухло. Секретар перелякався і перестав писати.

— Що ж ви написали? — спитав король.

— Але стрільно, ваша величність, стрільно...

— Невжеж є щось спільного між стрільном і листом, що я вам диктую? Пишіть далше!

ВІЙСЬКОВА ХРОНІКА

Франція. В грудні минулого року французи перевели третій з черги вибух атомної бомби. Сила бомби в порівнянні з попередніми була мала, всього $\frac{1}{4}$ сили бомби, яку скинули в минулій війні на Гірошіму. З цього виходить, що Франція думає продукувати малі бомби, які можна вживати в тактичних ракетах.

Мимо великих протестів, ухвалено 85 мільйонів фунтів на дальшу розбудову атомної зброї.

В грудні минулого року підписано договір із Західною Німеччиною, в якому Франція зобов'язується відпустити деякі військові площі для вправ німецького летунства. Французи випробовують новий літаконосець «Клеменсо» який може помістити 60 літаків і 2.700 вояків.

Голляндія. Голляндський уряд пропонує для розбудови своєї армії збільшити військовий бюджет на 100 мільйонів гульденів. Міністерство оборони хоче збільшити своє летунство до 10 ескадр винищувачів. Замовлено вже 50 американських літаків типу «Ф-104» за ціну 350 мільйонів гульденів, 50% коштів яких покриває Америка.

Реорганізація збройних сил НАТО.

Генерал Норстад вимагає для НАТО ракет середнього засягу (від 1.000-1.500 миль), мотивуючи це тим, що через яких десять років, тактичне летунство НАТО буде перестаріле. На його думку, в майбутньому ракети мусять переbrати роллю летунства.

Британський штаб, як також і уряд, підтримують думку ген. Норстада. Однак, уряд Вел. Британії не погоджується, щоби бази цих ракет були в Німеччині.

Дальшими причинами того, що ген.

Норстад вимагає для НАТО ракет середнього засягу, являються задержання сили й престижу організації. Очевидно, Америка не мала б нічого проти того, щоб інші держави продукували атомну зброю. Зараз уся атомна зброя, в якій державі вона не переховувалася б, є пильно стережена американцями. Ген. Норстад покищо не має права вжити атомної зброї сам, тільки на особистий наказ президента Америки. Приміром Італія і Туреччина мають ракети типу «Юпітер», однак жадна з них не може їх ужити без дозволу Америки.

Нова ракета. Американці недавно випробували нову ракету «Мінютмен», яка пролетіла 4.000 миль і попала точно в ціль. Ця спроба з ракетою «Мінютмен» викликала велике задоволення в летунських колах Америки. Ген. Томас Гвайт, шеф штабу повітряних сил, назвав успіх ракети одним з найважливіших кроків для здобуття переваги в міжконтинентальній ракетній зброї. Ця ракета по випробуванні матиме засяг 6.300 миль. Американці сподіваються в 1964 р. мати 600 таких ракет. Рада оборони задуває випродувати 2.000 ракет «Мінютмен».

Ракетні бази Москви. Німецький місячник "Die Bundeswehr" подає певні дані про советські ракетні бази. Совети, за даними місячника, мають 10 баз з міжконтинентальними ракетами засягу 5.000 миль. Крім цього, є 30 баз з ракетами коротшого засягу. З того 5 баз призначені для обстрілу Великої Британії, а дальших 17 баз є приготовані для обстрілу Західної Європи, Північної Африки та близького Сходу. Сказано, що на далекому Сході більшовики мають 8 баз, призначених проти Японії, Аляски і Формози.

Поручник Цяпка похвалив одного разу при звіті стрільця за порядок і гарне плекання коней. Врадуваний стрілець уже мав відходити, та в цю мить Цяпка кинув оком на чоботи.

— Ов, сину, які в тебе чоботи? Зголосишся завтра на добу арешту!

Стрілець спаленів з досади й жалю по

втраченій похвалі та мимохіть пригадав собі, що пор. Цяпку можна часом роздобрити до тепною відповіддю.

— Пане поручнику, — каже, — голову служняно, що і ваші чоботи не по припису.

Цяпка глянув на свої чоботи і усміхнувся: — Справді?! — То відсидиш іще одну добу додатково й за мене!

ІЗ ШЕВЧЕНКІВСЬКОЇ АКАДЕМІЇ В ЛОНДОНІ

Гість із Швейцарії — Іра Маланюк (меццо-сопрано), співачка оперних театрів Байройту, Відня і Цюриху.

Манчестерський хор «Гомін» під диригентурою проф. Я. Гордія, мистецьке оформлення сцени за проектом проф. Р. Лісовського.

SOVIET STRATEGY IN THE NUCLEAR AGE

ДУМКА ЧИ ДОКТРИНА?

Автор дає собі одне завдання в тій студії: відкрити й виявити советську мілітарно-стратегічну думку. Він зібрав під час побуту в Советському Союзі понад 1000 публікацій воєнного діла: «Воєнна Мисль» є головним теоретичним журналом виключно для генералів, адміралів і офіцерів. Журнал цей обіймає широкий засяг стратегічних і тактичних проблем. У дальшому, журнали, як «Воєнний Вестнік», «Вестнік Воздушного Флота», «Морський Спорнік» і інші. В советській системі військові публікації є просякнуті політичною наукою та мають за ціль учити советського старшину воєнного діла за призначеною доктриною. Годі сподіватися там вільної думки, як на заході. Публікації дають готову доктрину, а доктрина готові формулки на найбільш скомпліковані проблеми.

Після теорії воєнна доктрина є збором поглядів на методи провадження військових дій. Стратегія стремить до досягнення цілей, доктрина регулює засоби, звідси все є близько до знаного нам регулювальної полевой служби. Це є збір правил із засягу тактики для бойових одиниць, до дивізії включно. Армії, армійські групи або фронти є операційними з'єднаннями. Стратегія є ділянкою верховного командування збройних сил. Прийнята воєнна доктрина просякає тактику, стратегію та віддзеркалюється у військових правильниках і публікаціях.

Автор в оцінці тих джерел здає собі спрзв, що деякі матеріали можуть бути спеціально спрепаровані. Відкинувши пропаганду, йому вдалося виокремити головні напрямні советської мілітарної доктрини. Советський стратегічний концепт є оснований на заложенні, що головною ціллю воєнних дій є знищення мілітарних сил ворога, а не розбиття економічних засобів чи осередків населення.

Совети завзято критикують західну концепцію стратегічного бомбардування не лиш як доктринально фальшиву, але також як засіб стратегічно невистарчаючий і недецидуючий. Советська розв'язка: зброя масового знищення вимагає масових армій. За советським поглядом, елемент заскочення, навіть водневими бомбами, не дає основи успішного закінчення блискавичної війни. Звідси потреба затяжної війни. «Перемога у війні є досягнена не одною сутичкою, але вислідом цілої серії воєнних кампаній і операцій».

РЕЦЕПТА НА ЯДЕРНИЙ ОБСТРІЛ

Совети оцінюють також можливість включення ядерної зброї в тактичній площині. Доктринальна розв'язка має полягати на розсіпленні відділів і скорому зосередженні до атаки. Рухливість ту уважають як ключ до перемоги. Важним дуже є ужиття алярмово-остережувачої служби. Підкреслюється вимогу дисципліни і так, навіть на знак тривоги, марш відбувається даліше. В атаці зблизитись до ворога. Совети виучують окрему техніку проникання до лінії ворога, щоби він не міг ужити ядерної зброї, не наражуючи власних відділів.

ЯДЕРНИЙ КОТЕЛ

Совети студіюють також офензивні прикмети тактичного вжиття ядерної зброї. Вони доходять до заключення, що атомна зброя значно збільшує офензивну спроможність наземних військ. Уживаючи ядерної зброї, атакуючий має можливість прорватися через оборону ворога в скорому темпі та перенести бій в оперативний глибокий з наміром оточення та знищення. Маневрування відділом у таких умовах бою вимагає ініціативи й свободи рішень командирів. Нам є знана риса російського командування, що проявляється в бюрократизмі штабів та довгому очікуванні на на-

кази. Автор однак перестерігає, що було б помилкою базуватися на цю слабкість в майбутньому.

ЯДЕРНИЙ «ЕРЗАЦ»

Все таки певні континенти лишаються поза засягом советських надземних сил. Америку совети вважають за найбільш небезпечного противника. Знищення того противника є їх найбільшою ціллю. Якщо це є неможливе під теперішню пору, то нейтралізація цілком вистачає. Совети вважають, що паритет зброєння дає їм можливість досягнути користі без більшої війни іншими засобами. Мілітарна стратегія є в них одною з методів до досягнення головних цілей. Вона є в дійсності складовою частиною політичної стратегії, запланованою партією.

ГОЛУБ НА НУКЛЕАРНИХ ЯЙЦЯХ

Якщо війна стала б маловиглядним підприємством, то треба знайти мілітарні підмінки в роді льокальної війни, обмеженої війни або політичні підмінки збройного конфлікту. Мир є продовженням конфлікту нашими засобами, що є переверненням знаної формулки Клявзевица.

КЛАСИЧНА ФОРМУЛА

Загально советська мілітарна доктрина підкреслює можливість довготривалої війни з ужиттям великих армій. Війна та має бути проваджена комбінованими операціями більших з'єднань збройних сил. Перемога повинна бути досягнена через знищення ворожих збройних сил і зайняття території ворога.

Західні країни кладуть вагу на оборонні заложення, советська воєнна концепція є явно офензивного характеру. Захід обмежується до оборони границь, совети приготавляються воювати на чужих територіях.

Ми не знаємо західних плянів розв'язки політичних проблем сходу. Совети мають готову формулу політичної анексії зайнятих територій. Ясно, що совети вважають свою систему більше доцільною, а західні воєнні пляни, без політичного кругозору, авантюристичними. В мілітарних калькуляціях совети не визнають поняття ризику і випадку. Надія на світову революцію по рецепті Маркса-Леніна, здається, є закинена.

ЗМІНА ДОКТРИНИ НА ОВИДИ

Стара російська мілітарна доктрина, скондесована в афоризмі: «пуля — дура», була технічно відсталою в добі стрільного пороку. Теперішня советська формула виглядає технологічно відсталою в добі ядерної енергії.

В останньому часі преса принесла відомості про ідеологічні розходження в комуністичнім таборі. Непорозуміння між советами і китайцями зводяться в суті речі, до мілітарної доктрини. Советський погляд, що комуністичний табір поконе вкінці капіталістичні країни іншими засобами, без війни, є оспорюваний китайцями, які твердять, що імперіялізм і капіталізм можуть бути покрані тільки за поміччю сили. Обмежені, чи льокальні війни є не лиш не до уникнення, але й конечні. Дальше, совети твердять, що жадна сторона не може виграти ядерної війни, китайці, натомисть, — що ядерна війна знищить капіталістичні країни, передусім західню цивілізацію. Як бачимо, китайці заступають більш радикальну лінію. Вислід дебат може принести далекосяглі практичні наслідки. Кожний плян набирає тоді сили, коли відбуде пробу вогню — тим разом термо-ядерного.

К.

СЛІДАМИ ВОЯЦЬКИХ ПРИГОД

Грицько, якому припала честь бути на варті перед головною квартирою в Желіні, одержав наказ, щоб нікого без спеціальної перепустки не впускати до квартири головного штабу.

В перших хвилинах усе йшло гладко. кожний старшина відповідав кличку, показував спеціальну перепустку і Грицько вважав себе за найбільш важного вояка в світі.

Нараз надїхало авто, в якому сидів старшина з дубовими листками на ковнірі. Гриць-

ко загальтнував, авто стало. «Перепустка!» — викрикує Грицько, але старшина не звертає на нього уваги. Зрівноважено дає наказ шоферові, щоб вїжджав у браму.

Грицько не втерпів: «Пане генерале, я рекрут, гальт!..» — крикнув зі злости. Авто, як на команду, задержалося.

«Що сталося?» — питає генерал. «Все зрозуміло, я вже знаю що робити» — відповідає відважно Грицько — коли не маєте перепустки, то в першу чергу стріляю у вас, а опісля в шофера».

*

*Підчас Зелених Свят
вояки на еміграції
вшановують пам'ять
героїв*

Спільно з англійськими Комбатантами Відділ
ОбВУ Брандфорд віддає Салют Незнаному
воякові.

Відділ ОбВУ Брандфорд на прогульці

Вилітає
і жалить
коли
і кого хоче

Рік 3

КВІТЕНЬ, 1961

Ч. 3 (5)

Чому ж ти не вийшла?
»Осо« моя, »Осо«!
Чому ж ти не вийшла?
Чи може ти ще в Редакції
Крильця замочила?
Чи може ти боялась,
Що дощ перепада?
Чи може забарила
Тебе інша мара?
Чи може ти боялась
Мрячного туману?
Чи може заблудилась
В якомусь лиману?

Юхим Дим
9. 10. 1960 р.

Панове, що ж ви робите? Не
валіть СУБ-у, а будуйте! Я
також належу до 30-ки!!!

Від Редакції «Оси»

Вийшло в цьому числі так, що ніхто не пише листа до «Редахтіра» то «Редахтір» пише до читачів «Оси».

Редахтір щойно довідався, чому ніхто не написав листа до «Оси» і переконався, що причин є дійсно багато. Одні ще не закінчили розповідати 17-літньої історії про свої подвиги в дивізії, як то вони цільно стріляли з гармати в шпичі кухні своєї сотні, другі скільки вони мали дівчат на Словаччині, а треті й далі розповідають про свої фільварки, які вони залишили разом з перегоновими кінями в краю.

Кожний говорить так багато, що не має часу підождати, щоб його товариш потакнув головою на знак, що розуміє, який це важний чоловік сидить коло нього.

е трохи й ми дізнаємося скільки кандидатів на міністрів, скільки амбасадорів, (ов, я й забув що амбасадором є кожний біжинець!), — начальників-воеводів та інших «Ві ай Пі» (високодостойних та важливих парсун) ми маємо на еміграції.

Багато «амбасадорів» захопилося тепер телебаченням і навіть раз на рік не можна витягнути його на Загальні Збори. Він все вдає поважного, як на амбасадора пристало, і заявляє, що має важніші справи до полагодження.

А ті важніші справи-то телебачення, а як не телевизор, то корчма, а як не корчма-то телевизор, і знов починай казку з кінця, телебачення, корчма, ... і т. д.

Знаєте, є клопіт, є тяжко писати, бо ніхто не має часу читати, а як читає, то або «Денніка», або «Московське», чи як там звуть «Слово» з Парижу, а ці, що не передплачують ані «Денніка» ані іншої національної преси, то купують українські газети з патріотизму.

Думаю, що замість писання краще варити соборний борщ, трохи по-галицькому, а трохи по-полтавському, щоб не пришили мені латки, що я не-соборник. Бувяки не такі червоні, як то колись було вдома, але, як маю гостей, то кидають до борщу трохи ліпстику, щоб червоніший був, а запах заливаю оцтом, щоб гості не додумалися, що, не дай Боже, моя знайома англійка варила його.

Тяжко є жити на еміграції. Вдома то були співи з кожного кута села, а тепер видумали телебачення і емігранти хвалять собі, що на еміграції культурніше життя, як у краю. Мабуть там м'яких фотелів не було — в цьому то й біда.

Та що тут довго говорити! В наші нові модерні часи навіть не треба вчитись читати й писати, тепер видумують такі машини, що будуть і читати і писати за людину.

З листів до редакції «Лайф» (Нью Йорк).

Пане Редакторе,

Я сумніваюся чи Ваші читачі здають собі справу, що наколи б Об'єднані Нації існували в 1776 році, організація ця здушила б американську революцію і Америку задержала б як «трасті» для індієських племен.

Десятник Тріска, стрівши свого приятеля, якого не бачив десять літ питає:

— Як там твоя жінка?

— Моя жінка, — відповідає приятель, — вже належить до металевої доби.

— Як то може бути?

— Зовсім просто, у волоссі вже має срібло, в зубах золото, а десь інше олово.

НОВІ ЧЛЕНИ ОБВУ

З ЖИТТЯ В МОДЕРНІЙ ДОБІ

Служниця: Мене законтрактовано до спрятування канцелярії секретаря відділу таємних справ, але поки я одержала цю працю, я мусіла здати тяжкий іспит, що не вмію ані читати ані писати.

Дві американки обговорювали Об'єднані Нації.

Марта: «Я думаю що Об'єднані Нації є дуже гарна організація».

Анн: «Так я погоджуюсь, але найбільший клопіт з нею, що там є забагато чужинців».

Мати: «З хвилиною коли батько дав згоду, що ти можеш розпоряджатися собою, як добросла людина, моя рада, щоб ти не пила більше, як три чарки вина, горілки, або інших напитків під час прийнять чи забав».

Дочка: «Прошу не турбуватись мамо, без твоєї поради я вже від кількох років постановила не пити більше як дві чарки».

«Я купила вчора шість помаранч у вашому склепі. Вдома я зауважила, що в кошику було тільки п'ять».

Продавець: «Я знаю про це, але одна помаранча була в такому стані, що я постановив викинути її за вас».

Св. Петро: «За чесне життя вручаю тобі золоту скрипку».

Новоприбулий американець: «Дякую, але я хочу знати як високі відсотки я маю сплатувати за цю скрипку».

Жінка до чоловіка, який виїжджав в далеку подорож:

— Не забудь часто писати, а коли не матимеш що писати, то вишли чек.

Чоловік, повертаючи з праці, знайшов в кухні записку:

«Мій дорогий, я побігла до мами, обід є на сторінці 12 куховарської книжки, субівського видання».

Чоловік телефонує до лікаря. «Пане докторе, моя жінка хвора на сліпу кишку».

Лікар: «Успокойтеся пане М. Ви мабуть забули, що я зоперував сліпу кишку вашій жінці два роки тому. Це вперше в житті чую, що хтось має вдруге сліпу кишку».

Пан М.: «Але ж пане докторе, я оженився другий раз».

Дай йому яйце

Якось минулого тижня я поїхав до Блякпулю погрітися на сонці, посидіти на пісочку і подихати свіжим морським повітрям і з ким я зустрівся, ану вгадайте? Кажу вам, я мало не дістав шока. Коло мене зупинився елегантний, білого кольору Вульслея, відкрилося виконце і голос українською мовою до мене: «Добрий день Вам! Що, не пізнаєте?» Щиро признався: я може б і до судного дня не пізнав. Куди і як? Лімузина а гній пан, хоч куди, ну а я? Як він там був зібраний, не знаю, факт, що я зауважив білу, з чистого найльону сорочку і метелика, замість краватки.

— «Я — каже він мені — »Дурисвіт«. Не пригадуєте братів Дурисвітів?»

Та як їх не пам'ятати. Та я вдаю, що ледьледво пригадую.

— «Ага — кажу — то ви певно Яким?»

— Ні, — відповідає він, — я Іван, Яким то мій брат. А не думайте, що ми далі б'ємося зі собою — додав він. Цивілізація зробила своє. Тепер, коли маємо який аргумент, то до факту доходимо по англійськи — закладаємося. І то нам обом на добре виходить. Але мені ще краще ніж йому.

— То ви може свого брата... — почав я, але не докінчив.

— Оциганюю, використовую? — О, ні, ніколи — перервав він, закурюючи дороге цигаро й частуючи мене одним. — Яким і так неборак бідує. Оженився.

— А ви як? Ще й досі не жонаті?

— Та нащо мені? Щоби баба босувала мене так, як наприклад, Якимом? Бачите, тут такий світ, що жінка бос. А я з тим ніколи не погоджуся.

— Ну а як ви? — питаю, показуючи на Вульслея.

— О, це — сказав він, махнувши зневажливо рукою — це проста історія. Ми з Якимом мали аргумент. Він казав, що ті, які грають в пуля — дураки. Хіба пуль виграє, — а ті, що грають — ніколи. Я казав — неправда. Щоб мене переконати, він дав останню п'ятдесятку (жінка за це не знала), а я дав двох 50 фунтів і вийшло на мое.

Я з дива відкрив рота. — Що, як?

— Виповнили пермутацію на сто фунтів. А на другий тиждень дістали 75.000. Поділилися ми по половині. Яким має тепер курячу

фарму. А я не вірю в тяжку працю. Маю тепер гараж. Торкую новими і старими автами.

— Питаєте, чому не женюся? — продовжував Іван Дурисвіт, — розсівшись вигідно в своєму Вульслею. — То саме казав мені і мій брат, Яким. Я оправдувався, що тут, в Англії, жінка верховодить хлопом. Тримає його під своїм, вибачте, зап'ятком. Він казав, що серед англійців, — то може й так, але не серед наших. Навіть, коли жінка чужинка. Я казав: ні, а він — так, він — так, а я знову — ні. Врешті каже він: ходім по хатах і переконаєшся. Коли прийдемо до родини, де жінка є бос, то я дам їм яйце. Але, коли чоловік є господарем дому, — о то нема викрутасів — ти мусиш дати їм авто! Збанкрутуєш!

Та я не перелякався. Нехай, думаю, вийде на верх правда. Набрив він повний кошик яєць, сіли ми в мого Вульслея і давай в місто. Хата в хату. По цілому Кльопінгемі. Яким всюди приговорював, не даючи мені й слова промовити. Застукали ми до одної хати. Вийшов свій хлоп.

— Добрий день вам, — каже до нього мій брат, Яким. Я і мій брат Іван маємо аргумент, хто є босом в хаті. Якщо мужчина є бос, то мій брат дає йому даром авто, а якщо жінка, то я дам одно яйце.

Чоловік зміряв нас недовірливим поглядом, подумав, врешті махнув рукою. — Ну, що маю брехати — відповів він. — В цій хаті жінка є босом.

— Дай йому яйце, — сказав я до Якіма.

Пішли ми до другої хати. Мужчина мив підлогу в сінях.

— Вибачте нам — почав Яким, — чи не могли б ми поговорити з господарем дому?

— Зараз, підждіть хвилинку, — промовив він — я покличу свою жінку.

— ДАЙ ЙОМУ ЯЙЦЕ — сказав я знову.

Подібне сталося в третій, четвертій і десятій хаті.

Виїхали ми на кінець за місто і зупинилися перед гарним, новісіньким домиком, що то англійці називають бангальов. Я й не знав, що там живуть наші. Та мій брат знає усіх, не тільки в Кльопінгемі, а й в околиці.

На наш стукіт вийшов здоровенний добродій.

— А ви чого, — знову по якусь збірку? — сказав він гнівно до Якіма. — Я ж казав вам колись, що грошей не маю. Виплачую довги, купив меблі, телевізор.

— Ні, ні, ні, — почав Яким, ми не по те. Ми маємо суперечку, хто в хаті є бос: чоловік, чи жінка. Щоб виграти аргумент, мій брат дає даром авто всюди там, де мужчина є босом, а там, де жінка комендує чоловіком і має його за нізачо — то я даю одно яйце.

— В цій хаті я є господарем, чи як хочете — босом. Я тут ношу штани, — відповів власник бунгальова.

— Це чудово, — зрадів мій брат, переможно посміхаючись з мене. — Чудово, мило і приємно знатися з мужчиною що є дійсно мужчиною! Ну, скажи, чи не правда?

Та я не слухав Якіма. Я підійшов до власника бангальову. — Окей, — промовив я до нього. — Гляньте на цю лімузину. Марки Вульсей. Її я найкраще люблю. Як бачите, вона ціла біла, тільки колеса і дві поздовжні риси є блакитні. Та я ще маю в гаражі другу машину, тої самої марки, тільки що рожевого кольору. Візьміть собі яке хочете.

— Я візьму це, біле, — відповів чоловік.

Якраз в цей момент з поза легко відкритих дверей кухні почувся вереск жіночого голосу: «О, ще довго ні! Візьми тамто, рожеве!»

Я зареготав. — Ну і що ж сталося? — запитав я Івана Дурисвіта.

— Як то що? — відповідав він усміхаючись також. — Яким, мій брат, дав йому останнє яйце, разом з кошиком.

ЗГАДУЮ ФЕСЮ...

Колись до такту маршу співав —
»Не треба нам бабів...«,
Тепер покірно лиш мовчу,
Друга клену, що в блуд завів.

Нераз казав він »Ші іє лявлі«
Будеш мені все »френдом«, Федьку,
Лиш вженися з нашов Дженни
Тай забудь свою Феську.
Я й не вірив, що »Міс« схоче

В хату лиш привів я
У страху великім зразу
Мало не присів я.

»Гуер іє теле, фридж і ушер,
Де є банкбук, Федю?«
Розпитує де й що наше,
Та чи з »френдом« дружю.

Мейн жінков бути,
Погодитись піти в офіс
Й руки собі скути.
Лиш два слова: »ляйк« і »ес«
І ми удвоє покотились
На реджістер офіс
Других два, той поженились.
Мою »льовлі місіс«

Зрозумів я чому »Міс«
хтіла Місіс бути,
І як вміла »дарлінг« мила
Мені руки скути.
Тепер в куточку я глухому
Нераз сльозину обітру
По ночах місіс я шукаю
І згадую люблю Феську свою.

Федько Липкий

Пан Шпилька вертався трошки підпитий зі забави. За ним слідив поліцей. Та коли він мучився коло дверей може з півгодини, поліціант підійшов до нього і сказав:

— Ви, шановний пане, ніколи не отворите

дверей в такий спосіб. У вашій руці ви тримаєте недокурк.

— Ото диво — сказав, приглядаючись до недокурка пан Шпилька. — То я, видно, мусів свій ключ скурити!

Розказати в кількох словах тяжко, а найважливіше це, що тепер в Центральному Комітеті Комуністичної Партії говорять ні про що інше, тільки про злодійство. В перших днях виглядало, що колгоспники крадуть, потім вийшло на яв, що на заводах ще більш крадуть і не хто інший, як особи, найбільш довірені комуністичній партії.

Чи було таке злодійство за Сталіна? «Було, — відповідає Хрущов, — я сам крав, але не в партії, тільки для себе і для партії». Слово по слову і виявилось, що цілий клопіт є в тому, що за Сталіна кожний партієць мав за честь красти в бідних непартійних товаришів. Тепер бідні-непартійні стали голими й голодними (дійсними пролетарями), а партійні почали красти в партії. Всі стали такими спецами, що Хрущов тепер побоюється, що незабаром найспритнішим злодієм не буде він, а хтось інший з політбюра.

Правда, в початках свого царствування Хрущов умудрявся добре, бо під час візиту в Індії і інших країнах все неофіційно дістав хабаря, але останньо і хабарі пропали в дорозі. Це Хрущову дуже не подобалося і він, щоб настрашити москалів, причепився до колгоспника з України Подгорного, а відтак до казахстанців, грузинів і т. п.

Однаке, Хрущов не набереться ніяк відваги забратися до москалів, які перед носом крадуть, а він ніби того не бачить.

Підсумки досягнень, згідно з останнім п'ятилітнім пляном, виказали, що в політичному світовому масштабі СССР перевиконав норму і перегнав всі країни світу в злодійстві.

* * *

Щоб не уступити в жадній ділянці перед Західнім Світом, в СССР вийшла на світ книжка «Во ім'я молодого», щось на взір «Лейді Чатерлейс полюбовника».

Автор книжки Федор Панферов, депутат Верховного Совета. Короткий зміст її такий:

Тетяна залюблюється в артисті-малюрі, хоч сама заміжня за директором автомашинного заводу.

Микола, чоловік Тетяни, побував деякий час у Лондоні, щоб студіювати соціальні проблеми в Англії.

Як син робітника, він не одягає свого найкращого вбрання, лише робоче, в якому й приїжджає до Лондону. На лондонському летовищі його зустрічає традиційний англійський дощ. У перших днях він доходить до висновку правдивих соціалістів. Господар його Мр. Бут був сином робітника і належить до Лейбористської партії, але з заощаджених грошей і за допомогою свого сина стає власником фабрики. Під час обіду Микола сподівається, що всі будуть говорити про світові проблеми, а тут розмова завелася годинами на тему псів. З розмови він довідується, що у Вел. Британії є 50 мільйонів мешканців і 11 мільйонів псів. Кожний пес їсть приблизно стільки харчів, що й людина. Висновок Миколи: одна п'ята харчів країни йде на прожиток псів.

Коли в розмові дійшло до міжнародних проблем, гості почали дещо іронічно відноситись до нього, і для господаря не було іншої ради, як забрати Миколу на оглядини столиці.

Будівлі Лондону на його погляд є замалі. По тижневому відвідуванні музеїв Микола записує в своєму щоденнику, що йому потрібно кільканадцять тижнів, щоб міг все побачити. Англійці мають багато експонатів, але всі вони походять з Єгипту, Франції, Італії, Голландії і т. п. Англійських експонатів майже не видно, — зауважує він.

При зустрічі з англійськими робітниками він не може їх зрозуміти. Вони заявляють, що «англійський нарід не хоче війни, бо кілька атомних бомб може знищити всіх». В Гайд Парку він не може знести поцілунків молодих

пар, фермери говорять йому, що Англія спроваджує більшість харчів з Європи і Коммонвелту, в англійських заводах він не знаходить нічого цікавого. Все застаріле для нього. Підсумовуючи свій побут у В. Британії, він заявляє, що над англійським народом зайшла темрява, яку вони мусять розігнати і завести у себе соціалістичний лад.

Англієць, читаючи цього рода книжку, заявляє, що Тетяна не мала іншого вибору, як втекти від нього.

Редактори літературного журналу, в якому новеля почала друкуватись, одержали тисячі листів з заввагами, що книжка ця є дуже зближена до правдивого життя.

ЛИСТ З АМЕРИКИ

Дорогий Пане Редакторе,

Сьогодні хочу Вам написати, як тут живуть люди під час кризи.

Криза ця почалася ще за президента Айзенгауера, коли він мав пресову конференцію.

Кореспондент запитав його, які він радить заходи для врятування вартости долара.

Айзенгауер відповів коротко: «Купувати!»

Кореспондент: «Що купувати?»

Президент: «Все купувати».

Ну й почалося, і то недалеко, але в моїй хаті. Накручую телевізора, а там: «Купуй, коли ти патріот, купуй коли ти мешкаєш в Нью Йорку, купуй, коли хочеш мати працю, купуй, коли хочеш їсти, купуй, коли хочеш женитися, купуй, купуй, купуй!!!»

Дзвінок у дверях, відчиняю, а тут тобі купець і замість добрий день, патріотичну промову говорить. Хочеш бути щасливий — купуй, каже мені на добрий день. Купуй — це твій патріотичний обов'язок...»

«Що це таке?» — питаю. «Прайвизон встиг ще спитати, як тут приходять більше купців і один з них представляється, що він є з «Прайвизон Гом Асоцієшн».

«Що це таке?» — питаю. «Прайвизон Гом» — це значить, що кожний з родини повинен мати свою окрему лазничку». «Я маю кращу ідею!» — продовжує другий купець. «Кожний з ро-

дини повинен мати своє авто». «Кожний американець повинен мати щонайменше два дома. Один на «вікенд» а другий — в інші дні. В двох домах повинно бути принайменше чотири лазнички, два телевізори, дві повністю виряджені кухні з двома фріджами, дванадцять ліжок, два десятки шаф».

«Таж нас тільки трое, — жінка, я і дитина» — вияснюю.

«Спати на одному ліжку через цілий час не є здорово, треба, щоб ліжко мало відпочинок принайменше через кілька днів».

«Ну то нам потрібно шість ліжок тільки». «А гості як прийдуть?» — горликає він.

«Ідіть від мене, мушу застановитися» — чемно відправляю купця, а їх було вже більше як півкопи.

Жінка, бачу в хаті слухає телевізію, а там про «електрік фуд пакедж» говорять. Це значить, що не треба ні горшків, ні тарілок — нічого не треба, все тобі доставляють разом з харчами, навіть втичку до електрики. Тільки влучиш втичку, воно все гарно запаковане звариться, розв'яжеш другий пакунок, а там готові тарілки, ложки, харчі посолені й поперчені. Висипеш в миску, з'їси, а потім усі тарілки, баняки, ложки, підставки, горнятка тільки збереш в готову серветку і до коша...

А моя жінка все: «А то тепер буде добре жити. Не треба ні варити, ні ми-

ти, ані вдягати рукавичок до обирання бульби. Ще якби винайшли таку машину, що сама панчохи затягає на ноги...»

І я став патріотом, почав купувати та більше не їв, ані я ані моя родина, а мої рахунки за місяць підскочили десять разів більше. Їду до skleпу і лементую, що помилка сталася. Склепар показує мені всі точно рахунки і має рацію. Він тільки забув пояснити, що все опакування — ці горшки, тарілки, які не треба було мити, а тільки викидати, коштували 90%, а харчі — решту 10%. Щось подібного пройшло по моїх кишенях, як Сибір, де є 10 місяців зими, а решта літо, літо й літо...

Ще не застановився добре, як полатати з прохарчуванням, а моя жінка вже починає мені виговорювати якими патріотами стали мої сусіди, свояки, тети, рідня бабуні, рідня і т. п. »Вони — каже жінка — мають усі нові меблі, включно з диванами, впровадили лазнички для кожної дитини і навіть 14-літня Ганка має вже своє власне аято. Ти відстаєш, чоловіче, не знаєш, що в світі діється, то не советський союз, де кожний має свій власний рушник. Тут у Гамериці кожний мусить мати 12 руш-

ників на тиждень. Ми не можемо дати себе перевищити большевикам». Таку патріотичну промову на підставі »телебачення« викресала мені відна жінка, що не знаю, де стою. Вийшло з того, що я заскорузлий, відсталий, не патріот, вийшло таке, що зі стиду мало під землю не запався.

Не втерпів. Пішов до сусідів, товаришів по зброї, свояків і побачив, що дійсно жінка правду говорила. В кожного все новісіньке, в кожного по два три авта, 12 рушників, у жінок сто пар черевиків, а суконок, то й не питаї!

Пооглядав я це все та зажурений поїхав до дому. По дорозі став числити гроші, чи стане мені на 36 пар рушників, три авта, 12 шаф, 2 кухні, 2 фріджі, 140 квадратних метрів хідників, щонайменше три лазнички. О, забув про це, що не маю ще другого дому. Кажу Вам, тяжко жити в Гамериці, але щож, треба рятувати долар, щоб та доларова криза хоч довго не тривала.

Чи у Вас вже пишуться до війська? Пишіть, колеги, бо я вже навіть за Белярією стужився. Там не було стільки клопотів.

Гамериканський Грицько-Джордж.

* * *

Вдячність

Ідучи раз коло річки, селепко побачив, що тоне зубний лікар з сусіднього містечка. Довго не думаючи кинувся на поміч і витягнув його з води.

— Дорогий мій приятелю — каже врятований дентист. Не знаю навіть, як тобі віддячитись за твій вчинок. Ось що: приходи завтра до мене, я тобі всі зуби за дармо і без черги повириваю.

ІЗ ЗАПИСОК ПЕТРА ШПИЛЬКИ

Коли пані Шпилька і її чоловік прибули до дентиста, пані Шпилька сказала: »Я хочу, щоби ви вирвали зуб, але не турбуйтеся давати газ або анестетику, бо я дуже спішуся. Тільки вирвіть зуб — то все«.

— О, це дійсно подивугідна відвага у вас, пані, — сказав дентист. — А котрий зуб?

Пані Шпилька тоді звернулася до чоловіка і сказала: »Покажи йому зуб. Петре!«

*

Пані Шпилька сварилася з Петром без кінця і міри, так що врешті панові Шпильці

Знавець людей

Десятник: — Голопупенко! Маєте в кухні 90 порцій м'яса, а вояки вибрали 75, то скільки порцій ще лишається?

— Нічого не лишається, пане десятнику.

— Якто нічого? То ти офермо зовсім рахунків не знаєш!

— Та рахунків я таки добре не знаю, але знаю добре наших кухарів...

було того за багато. Він встав і почав одягатися.

— Це вже за багато! — скрикнув він. — Це останній раз. Я довше знести того не можу. Іду геть від тебе.

— Ой, Петрику, серце, і деж ти підеш, — загалосила пані Шпилька.

— Іду геть, в світ за очі, нехай буде буря, хай буде громовиця, не побачиш вже мене більше ніколи.

Сказавши це, Петро наложив капелюх і отворив двері, а тоді сказав погрожуючи: »Маєш щастя, бабо, що паде дощ!«